
Saksnummer:
25-164215SIV-HRET

Oslo, 15.01.2026
2022-0922

Prosesskriv til Norges Høyesterett

Ankende part: Staten v/Klima- og miljødepartementet
Postboks 8013 Dep, 0030 Oslo

Staten v/ Nærings- og fiskeridepartementet
Postboks 8090 Dep, 0032 Oslo

Prosessfullmektig: Regjeringsadvokaten v/advokat Karen Mellingen

Ankemotpart 1: Norges Naturvernforbund
Mariboes gate 8, 0183 Oslo

Prosessfullmektig: Advokat Asle Bjelland
CMS Kluge Advokatfirma AS, Postboks 1548 Vika, 0117 Oslo

Ankemotpart 2: Natur og Ungdom
Myrens verksted 3C, 0473 Oslo

Prosessfullmektig: Advokat Amund Noss
CMS Kluge Advokatfirma AS, Postboks 1548 Vika, 0117 Oslo

Partshjelper for ankende part 1: Engebø Rutille and Garnet AS
v/ styrets leder Finn Ivar Marum, Postboks 1, 6806 Naustdal

Prosessfullmektig: Advokat Thomas S. Farhang
Kvale Advokatfirma DA, Postboks 1752 Vika, 0122 Oslo

Partshjelper for ankende part 2: Norsk Industri
Postboks 7072 Majorstuen, 0306 OSLO

Prosessfullmektig: Advokat Thomas Naalsund
Advokatfirmaet Wiersholm AS, Postboks 1400 Vika, 0115 OSLO

1 INNLEDNING

Det vises til rettsbok fra planmøtet avholdt 16. desember 2025 og til prosesskriv fra ankemotpartene 17. desember 2025.

Det vises også til Høyesteretts brev av 19. desember (dok 71) og 23. desember (dok 77 og 83) om berammelse, samt til e-postkorrespondanse om beramming. Dialogen endte med at ankeforhandlingen ble berammet til 5 ½ rettsdag fra 27. april til 5. mai 2026.

Staten ba i planmøtet om 6 dager, men staten er tilfreds med den løsningen som nå er besluttet. Det betyr at staten ikke har behov for å forklare behovet for tid til ankeforhandling, se rettsboken fra planmøtet s. 4. Staten vil imidlertid som anmodet avklare «hvilke deler av lagmannsrettens faktum som bestrides, og hva staten ønsker å belyse ytterligere for Høyesterett», se rettsboken fra planmøtet s. 2.

Staten vil i det følgende først besvare spørsmålene fra organisasjonene i punkt 2. På noen tema har staten spørsmål til organisasjonene, og disse spørsmålene er oppgitt i de ulike punktene fra organisasjonens skriv. I punkt 3 gjennomgås hvilke deler av lagmannsrettsdommen som er basert på uriktig faktum, og i punkt 4 skisseres faktum staten vil belyse for Høyesterett. I punkt 5 bes det om samtykke til nye bevis.

2 SPØRSMÅL ANKEMOTPARTENE ØNSKER AVKLART

I det følgende besvares de spørsmål som ønskes avklart i prosesskrivet 17. desember 2025 i den rekkefølge spørsmålene er stilt:

2.1 Om det er nødvendig å behandle den EØS-rettslige forvirkningslæren («ankegrunn 2»)

Organisasjonene ber staten kommentere «betydningen av at det forelå et godkjent tiltaksprogram før utslippstillatelsen ble stadfestet 19. februar 2016». Etter statens syn er det ikke relevant at fylkestinget vedtok tiltaksplan 10. desember 2015. Ordlyden innledningsvis i artikkel 4 i vanddirektivet viser til «programmes of measures specified in the river basin management plans» (uth. her.), og øvrige rettskilder¹ tilsier også at artikkel 4 kun gjelder direkte *etter* at vannforvaltningsplan er endelig.

I Norge vedtas vannforvaltningsplanene som regionale planer etter plan- og bygningsloven § 8-4, jf. vannforskriften § 29 første ledd. Fylkestingene vedtar vannforvaltningsplanene med tilhørende tiltaksprogram. Det er likevel et krav om at vannforvaltningsplanen legges frem for og godkjennes av Klima- og miljødepartementet i samråd med Energidepartementet, se vannforskriften § 29 femte ledd. Der er derfor først når vannforvaltningsplanen er godkjent av departementet, med eventuelle endringer, at planen har endelig virkning. Det gjelder ikke

¹ Se C-43/10 Nomarchiaki avsnitt 51-53 og C-346/14 Kommisjonen v. Østerrike (Schwarze Sulm) avsnitt 49. (EFTA-domstolen omtaler sistnevnte dom som «Kommisjonen v. Østerrike». Betegnelsen *Schwarze Sulm* brukes også om dommen).

noe annet eller særskilt vedtakelsestidspunkt for vannforvaltningsplanens tilhørende tiltaksprogram. Strukturen i direktivet er at artikkel 13 regulerer vannforvaltningsplanene som det overordnede styringsdokumentet, mens artikkel 11 regulerer tiltaksprogrammene som virkemidler som skal spesifiseres i planene.

På tidspunktet tillatelsen etter forurensningsloven ble gitt, var den EØS-rettslige forpliktelse å «refrain from taking any measures liable seriously to compromise the attainment of the result prescribed by that directive» ettersom det ikke gjaldt noen vannforvaltningsplan, se C-43/10 avsnitt 57 og 60. I perioden før 4. juli 2016 hadde Norge derfor et noe større handlingsrom etter EØS-retten sammenlignet med en situasjon hvor artikkel 4 (7) gjaldt direkte, og i tvilstilfeller kan dette være et moment som tilsier at vedtakene er gyldige. En slik løsning sikrer forutsetningen om at vannforskriften ikke er ment å gå lenger enn de EØS-rettslige forpliktelsene, se st.prp. nr. 75 (2007-2008) kap. 6.

Staten ser ikke grunn til å akseptere at vilkårene i artikkel 4 nr. 7 måtte være oppfylt i 2015 og første halvdel av 2016 – når dette ikke var rettstilstanden før etter 4. juli 2016. Staten er enig i at sakens tyngdepunkt bør være innholdet i direktivet som også er av betydning for fremtidige saker, men det fremstår som en lite ryddig løsning at staten gir en slik aksept i en situasjon hvor det er gitt tillatelse til tredje part.

2.2 Forholdet til EFTA-domstolens tolkningsuttalelse

Etter statens syn reiser EFTA-domstolens uttalelse en rekke tolkningsspørsmål, og det er da ikke dekkende å si at den «i sin helhet kan legges til grunn». Verken for lagmannsretten eller Høyesterett har staten hevdet «at det er grunnlag for å *fravike* hele eller deler av uttalelsen».

Staten oppfatter at partene bl.a. er uenige om tolkningen av EFTA-domstolens uttalelse avsnitt 34. Når «Miljøorganisasjonene tolker avsnitt 34 slik at Høyesterett bare skal vurdere de hensyn som er detaljert og konkret beskrevet i vedtakene», oppfatter staten at partene reelt sett er uenige om hvorvidt domstolene har *full prøvning* av vilkåret «overriding public interest». Staten forståelse er at domstolene har «full prøvingsrett» i saken. Dette innebærer at domstolen kan prøve om vilkårene etter vanndirektivet er oppfylt ut fra de bevis som føres. Det **bes opplyst** om organisasjonene deler denne alminnelige forståelsen av norsk forvaltningsrett og «konseptet» full prøvning.

Statens syn er at EFTA-domstolens avsnitt 34 ikke gir grunnlag for en begrenset domstolsprøving. Verken EFTA-domstolens uttalelse avsnitt 34, vanndirektivet eller praksis om direktivet har regler som gjelder forholdet mellom nasjonale forvaltningsmyndigheter og nasjonale domstoler. Statens forståelse av avsnitt 34 er at EFTA-domstolen her viser til at det ikke er tilstrekkelig å påberope et «teoretisk tvingende allment hensyn» – dvs. at det ikke er nok å hevde at fornybar energi eller tilgang til kritiske mineraler per definisjon er «overriding». I C-346/14 Kommisjonen v. Østerrike (Schwarze Sulm), som EFTA-domstolen viser til, mente EU-domstolen – i motsetning til EU-kommisjonen – at tillatelsen var basert på tilstrekkelig konkret analyse:

(80) ... Thus, contrary to the Commission's assertion, he did not merely refer in the abstract to the overriding public interest in the production of renewable energy, but

rather based himself on a detailed and specific scientific analysis of the contested project, before going on to conclude that the conditions for a derogation from the prohibition of deterioration were met.

Heller ikke her er det mulig å utlede noen EØS-rettslig begrensning på nasjonale domstolars adgang til å vurdere verken nye bevis om et prosjekt eller hensyn som ikke er beskrevet i selve vedtaket. Staten oppfatter at lagmannsretten også hadde denne forståelsen av EØS-retten, og dette er tydelig i foreleggelsen 8. mai 2024 fra dav. lagdommer Thomas Chr. Poulsen:

The parties disagree as to what interests are relevant in the case at hand, what interests the Royal Decree of 19 February 2016 is based upon, and whether the national courts, pursuant to Norwegian law, are entitled to also consider interests that do not transpire from the Royal Decree. Notwithstanding the request for an Advisory Opinion, it remains for the Court of Appeal to decide these questions. (uth. her)

EFTA-domstolen var ikke bedt om å uttale seg om forholdet mellom forvaltning og domstoler, og det er ikke en nærliggende tolkning at EFTA-domstolen likevel har gitt noen anvisning om rammene for domstolskontroll. Statens syn er at domstolskontrollen i denne saken skal bygge på alminnelig prøvning av forvaltningsavgjørelser.

For øvrig bemerkes at staten forståelse av EU- og EFTA-domstolens uttalelser er at disse domstolene ikke pålegger noen ytterligere krav til kunnskapsgrunnlag (utredning/begrunnelse) enn det som følger av alminnelig norsk forvaltningsrett (heru. reglene om konsekvensutredninger), og uttalelsene kan heller ikke tas til inntekt for at evt. mangler ved utredning og vurderinger aldri kan repareres.

2.3 Nasjonale domstolars plikt til å vurdere en begrunnelse som ikke fremgår av tillatelsen

Staten vil ikke hevde at nasjonale domstolene har en EØS-rettslig *plikt* til å vurdere en annen begrunnelse for at unntaksvilkårene i vanndirektivet artikkel 4 nr. 7 er oppfylt. At det foreligger en slik plikt, har heller ikke vært hevdet fra statens side i ting- og lagmannsretten.

I forvaltningssaker hvor domstolene har sk. «full prøvning» av forvaltningens vurderinger, vil et ansvar for domstolene være å anvende lovgivningen basert på de konkrete opplysningene i en sak – opplysningene kan både være forvaltningens vurderinger og andre bevis. Etter statens syn er det noe uklart hva organisasjonene sikter til med spørsmålet om domstolene har en *plikt* til «å vurdere en begrunnelse som ikke fremgår av tillatelsen». Å anvende rettsreglene på konkrete saksforhold er domstolenes kjerneoppgave, men dette omtales normalt ikke som en «plikt» i norsk rett.

Lagmannsretten *valgte* i denne saken å vurdere supplerende begrunnelser og vurderinger, se særlig punkt «8.5 Vurderingen i vedtakene og i etterkant av vedtakene av om det foreligger hensyn av «overriding public interest» etter vanndirektivet artikkel 4 nr. 7 bokstav c» (uth. her). Statens syn er at dette er korrekt tilnærming – for det tilfellet at rettslig interesse er i behold også når organisasjonene avstår fra å trekke beslutningen i resolusjonen fra mai 2025 inn i søksmålet.

Som nevnt i punkt 2.2 ber staten opplyst om organisasjonene forståelse av «full prøvning» i forvaltningsretten. Det **bes også opplyst** om at organisasjonenes syn er at domstolene er forhindret fra å ta hensyn til forvaltningens supplerende vurderinger «i etterkant av vedtakene» – slik lagmannsretten gjorde i punkt 8.4 og 8.5 om mineraltilgangshensynet.

Statens vil hevde at dersom rammene for domstolskontroll skulle hindre domstolene fra å vurdere hensynet til *mineraltilgang* i en sak om tillatelse til *mineralvirksomhet*, til tross for at mineraltilgangshensynet gjorde seg gjeldende også i 2015/2016, så vil en slik rettstilstand utgjøre et argument for at det ikke er rettslig interesse i å prøve vedtakene fra 2015-2023 når den kongelige resolusjonen fra 23. mai 2025 ikke trekkes inn i saken. Fordi: Skulle organisasjonenes bli hørt med at domstolskontrollen skal begrenses til den uttrykkelige skriftlige begrunnelsen fra 2016 opp mot rettstilstanden i 2026, er det en klar risiko for at domstolskontrollen i ikke vil gi en avklaring av prosjektets forhold til EØS-retten – med mindre det treffes en oppdatert beslutning som etter tvisteloven § 1-3 må inkluderes i søksmålet for at den rettslige interessen er i behold. I prosjekter hvor konfliktnivået har vært høyt i mange år, bør domstolskontroll bidra til endelig avklaring – ikke ytterligere konflikter fremover. Særlig i saker hvor det går lang tid fra vedtak og til søksmål tas ut – og hvor både jussen og prosjektets fordeler og ulemper kan utvikle seg – vil det kunne være behov for å supplere vurderinger og begrunnelser i formaliserte beslutninger underveis i saksgangen for domstolene.

I denne saken ba også organisasjonene og representanter på Stortinget regjeringen om å vurdere tillatelsene på nytt umiddelbart etter EFTA-domstolens rådgivende uttalelse i mars 2025, og resolusjonen som deretter ble vedtatt var nettopp en revurdering av tillatelsen. Organisasjonene er uenige i at utfallet ble stadfestelse, og ikke tilbakekall, men organisasjonene har hittil ikke hevdet at det prinsipielt ikke er anledning til å formalisere og begrunne en vurdering om å ikke omgjøre.

2.4 Grunnlaget for den kongelige resolusjonen av 23. mai 2025

Organisasjonen ber om avklaring av hvilke «utredninger og avveininger» som er gjort i departementene og underliggende etater som ikke er tatt inn Klima- og miljødepartementets innstilling til resolusjon. Det bemerkes at partene i saken ser ut til å legge noe ulikt innhold i begrep som utredning, vurdering, analyse, avveining og begrunnelse.

Til lagmannsrettens uttalelse om at «Vitnet Harald Sørby har forklart at det ved forberedelsen av resolusjonen ikke er foretatt ytterligere utredninger eller skriftlige vurderinger som konkret gjelder Engebø-prosjektet», ser lagmannsretten ut til å ha misforstått både forvaltningsansvaret for mineraler og hva Sørby sa. Sørby er ansatt i Miljødirektoratet og har ikke innsyn i prosesser i mineralseksjonen i Nærings- og fiskeridepartementet eller i Norges Geologiske Undersøkelser (NGU). Sørby ble heller ikke stilt spørsmål om dette. På spørsmål «Er du kjent med at det fins en underliggende analyse eller vurdering av forsyningssikkerhetshensynets viktighet, spesifikt for Engebøprosjektet?» (uth. her) svarte Sørby: «Ikke mer enn de har titler og de rapporter og de dokumenter som kommer fra EU, som sier noe om disse tingene.» Sørby svarte mao. kun på det kan kjente til, og dette er i tråd med vitneansvaret.

Utredningene og avveiningene som er foretatt av departementene forut for resolusjonen av mai 2025 fremgår i stor grad i den skriftlige begrunnelsen i innstillingen til resolusjonen. Staten har videre allerede fremlagt e-posttråd mellom Nærings- og fiskeridepartementet og Norges geologiske undersøkelser (NGU) fra 14.- 23. mars 2025, samt et vedlagt notat om «Titan og Titanmineraler» fra NGU til departementet. Dette ble fremlagt i prosesskriv til Høyesterett 27. oktober 2025 som bilag 3, men ble i liten grad kommentert i organisasjonenes påfølgende prosesskriv.

Når det gjelder de miljømessige vurderingene som ligger til grunn for resolusjonen i 2025, bygger disse på de grundige og omfattende utredningene i forvaltningssaken, samt alle etterfølgende vurderinger fra miljømyndighetene. *For det første* ble de miljømessige konsekvensene av sjødeponiet grundig utredet og vurdert i forkant av at selskapet fikk tillatelse etter forurensningsloven i 2015. *For det andre* har forurensningsmyndigheten tatt stilling til om det har kommet nye opplysninger av betydning for saken flere ganger i tiden etter at tillatelsen ble fastsatt i kgl.res. 2016. Eksempelvis gjorde Miljødirektoratet en grundig vurdering av dette både i 2020 i forbindelse med Naturvernforbundets begjæring om omgjøring av vedtak om tillatelse etter forurensningsloven (se brev fra Miljødirektoratet datert 26. juni 2020 (FU1 2420)) og ved klage på vedtak om revidert tillatelse i 2021 (se Miljødirektoratets oversendelse av klagesaken til KLD datert 7. juni 2021 (FU1 2937)). Også i forbindelse med behandlingen av søknad om driftskonsesjon ble dette vurdert av Miljødirektoratet (se brev fra Mdir til DMF 24. april 2020² og brev fra Mdir til KLD 9. desember 2021 (FU1 3031)). *For det tredje* ble spørsmålet om miljøvirkninger også grundig behandlet da saken stod for tingretten, uten at det ble funnet noen feil eller mangler ved kunnskapsgrunnlaget eller forvaltningens vurderinger.

Med dette som bakgrunn fikk Klima- og miljødepartementet våren 2025 opplyst i møter med Miljødirektoratet at det ikke var indikasjoner på at det var behov for ytterligere miljømessige utredninger og vurderinger, utover det som allerede var gjennomført i saken. Møtene bekreftet det som har vært både departementet og direktoratets vurdering av saken siden 2016 – nemlig at det ikke er noen opplysninger som tilsier at vurderinger og konklusjoner om miljøkonsekvensene har endret seg. Etter statens syn er dette tilstrekkelig. For ordens skyld opplyses det også om at Miljødirektoratet fikk departementets utkast til innstilling til resolusjon oversendt for å kunne gi innspill til teksten, men direktoratet stod ikke for noen skriftlige utredninger eller avveiningen i denne fasen.

Det **bes opplyst** om organisasjonene vil hevde at noen av vurderingene i begrunnelsen i innstillingen er uriktige. I så fall bes det helt konkret angitt om den eller de angjeldende punkter hviler på feil faktum, feil rettsanvendelse eller mangelfull utredning. Staten har oppfattet at organisasjonene mener det har betydning i herværende sak at innstillingen er basert på at vedtakene fra 2015-2023 er *gyldige*, og dersom dette er riktig forstått **bes det avklart** hvilken betydning dette har – dvs. hvilken betydning det har for vurderingen etter

² Brevet ser ut til å ha blitt utelatt i FU for lagmannsretten, men er tatt inn i utdraget fra tingretten på s. 4882 og vil inkluderes i utdraget for Høyesterett. I likhet med organisasjonene er også statens forståelse at det ikke er behov for samtykke etter tvisteloven § 30-7 når det gjelder dokumentasjon fremlagt for tingretten.

vannforskriften/vanndirektivet, og for spørsmålet om rettslig interesse, at departementene ikke fant vilkåret «anses ugyldig» i forvaltningsloven § 35 (1) bokstav c oppfylt.

Videre **ber staten om at Natur og Ungdom opplyser** hva som er årsaken til at de i saken som har ledet til den påankede dommen fra Borgarting lagmannsrett av 14. november 2025 (Høyesteretts sak 26-005381SIV-HRET) *subsidiært* trakk inn beslutningene om å ikke endre de opprinnelige godkjenningsvedtakene for de tre oljefeltene, men avstår fra dette i herværende sak; dvs. om det er en forskjell mellom sakene som forklarer den ulike tilnærmingen.

2.5 Statens angivelse av ugyldighetsgrunn

Staten bes avklare:

Er staten enig i at tillatelsene vil lide av en materiell kompetansemangel (innholdsmangel) dersom vilkåret i vannforskriften § 12 jf. vanndirektivet artikkel 4 nr. 7 bokstav c, ikke er oppfylt? Hvis nei, bes det angitt hvilken type ugyldighetsgrunn staten mener det vil dreie seg om.

Organisasjonens ugyldighetsinnsigelse for lagmannsretten og Høyesterett har vært begrenset til en anførsel om at «vilkåret i vannforskriften § 12 jf. vanndirektivet artikkel 4 nr. 7 bokstav c, ikke er oppfylt». Dvs. at det ikke er påberopt verken saksbehandlingsfeil eller mangler ved skjønnet etter forurensningsloven og mineralloven. I avgjørelsen om krigpensjon i Rt-1969-1053 heter det om domstolskontroll i slike situasjoner at:

Spørsmålet hører i sin helhet under domstolene som må avgjøre det på grunnlag av det materiale som forelegges for retten. Det blir da ikke plass for noen opphevelse av Rikstrygdeverkets avgjørelse på grunn av mulige feil i saksbehandlingen når domstolene både har den fulle kompetanse og, som i denne sak, også det tilstrekkelige materiale til å avgjøre det krav Rikstrygdeverket måtte ha avslått. (uth. her)

Dersom det i en rettskraftig dom gis anvisning på at vilkåret «overriding public interest» ikke er oppfylt, og det fremgår at domstolen hadde «tilstrekkelig materiale» til å avklare dette med endelig virkning, vil man stå overfor en situasjon der forvaltningen på det aktuelle tidspunktet ikke har anledning til å treffe et vedtak. I norsk forvaltningsterminologi kan en da tale om hjemmelsmangel/materiell kompetansemangel, men staten ser ikke at en slik terminologi bidrar til noen avklaring i foreliggende sak.

Det gjelder også om man legger lagmannsrettens premisser til grunn. Lagmannsretten konkluderer nemlig ikke med at vilkåret «overriding public interest» ikke *kan* være oppfylt for Engebø-prosjektet. Lagmannsretten kommer til at 1) ulike interesser ikke kan kumuleres, og 2) at manglende underlagsdokumentasjon om forsyningssikkerhets-dimensjonen ved prosjektet var til hinder for en rettslig analyse av vilkåret «overriding public interest». Etter tradisjonell norsk forvaltningsrettslig terminologi er det mest nærliggende å betegne en slik «feil nr. 2» som en *saksbehandlingsfeil*. Staten oppfatter uansett at partene er enige om at en feil av en slik karakter som lagmannsretten beskriver, kan repareres gjennom ytterligere utredning og/eller begrunnelse. Det presiseres at staten er uenig i en slutning om at en spesiell form for underlagsdokumentasjon kreves etter vanndirektivet art 4 nr. 7.

Det er noe uklart for staten hvorfor lagmannsretten bruker betegnelsen «materieall kompetansemangel», men staten ser som nevnt ikke at det i denne saken har rettslige virkninger hvordan en feil av en slik karakter lagmannsretten konkluderer med (manglende underlagsdokumentasjon om forsyningssikkerhetsdimensjonen), betegnes. Det avgjørende er om den eventuelle feilen er av en slik karakter at den har virket inn på innholdet og/eller om feilen kan repareres.

Til det siste spørsmålet i punkt 2.5 er det noe uklart hva organisasjonene sikter til ved passusen «tillatelser gitt i strid med», jf. at organisasjonene ser ut til å hevde at domstolskontrollen skal begrenses til den skriftlige begrunnelsen fra 2015/2016 som forklart ovenfor. Dersom Høyesterett skulle mene at det foreligger en feil som i utgangspunktet leder til ugyldighet, anfører staten at vedtakene/beslutningen likevel ikke bør kjennes ugyldig, jf. unntaksregelen omtalt i Prop. 79 L (2024-2025) punkt 23.3.1 (dvs. ulovfestet ugyldighetslære om betydningen av innrettelse). EØS-retten er *ikke til hinder* for å legge vekt på innrettelseshensyn, men EØS-retten er *ikke hjemmel* for at vedtak er gyldig til tross for brudd på regler med grunnlag i EØS – hjemmelen er nasjonal rett.

Miljøorganisasjonene har for lagmannsretten og Høyesterett som sagt ikke angrepet forvaltningens saksbehandling, men kun hevdet at en materiellrettslig skranke i vannforskriften ikke er oppfylt. En eventuell feil etter de linjer som lagmannsretten viser til, med fravær av en egen Engebø-rapport, vil i denne saken ev. være en feil som ikke kan ha virket inn på konklusjonen. I en situasjon hvor organisasjonene ikke har påvist feil eller mangler ved de materielle vurderingene forvaltningen har gjort, kan ikke fravær av rapport ha virket inn, jf. prinsippet i forvaltningsloven § 41. Til sammenligning var EU-kommisjonens materielle innvending om begrenset energiproduksjon i C-346/14 Kommisjonen v. Østerrike (Schwarze Sulm) for lite konkret til at EU-domstolen kunne konkludere med at Østerrike hadde overtrådt direktivet, se dommen avsnitt 82. Det avgjørende for EU-domstolen her var ikke at det forelå uttrykkelige bevis/rapport om betydningen av vannkraft-produksjonen i regional/nasjonal kontekst, men at EU-kommisjonen ikke hadde bevist at det heftet feil eller mangler ved den materielle vurderingen i Østerrike.

Det er ikke fremkommet noen feil i regjeringen og departementenes vurdering av hensynet til forsyningssikkerhet fra mai 2025. Der det var behov for faktiske innspill konfererte departementene med underliggende fagetater, herunder med hensyn til egenskaper som rutil har sammenholdt med ilmenitt. Dette er etter statens syn tilstrekkelig. De avveininger som foretas om mineraltilgang og statens mineralstrategi er i kjernen av det som departementene og regjeringen selv besitter mht. kompetanse og ansvar. I en situasjon hvor det er bevist at prosjektet bidrar til styrket forsyningssikkerhet for titanmineraler, kan ev. brudd på saksbehandlingsregler eller dokumentasjonskrav verken ha virket inn på konklusjonen eller anses som en materiell kompetansemangel.

2.6 Rettslig interesse og påstand om heving («ankegrunn 10»)

I en situasjon hvor saken heves for tillatelsene etter forurensningsloven pga. manglende oppfyllelse av kravet til rettslig interesse i tvisteloven § 1-3, kan ikke staten se hvilken rettslig interesse organisasjonene har i å prøve gyldigheten av driftskonsesjonen særskilt. I denne saken var det virksomheten som ble tillatt etter forurensningsloven som ville føre til en forringelse i vannforskriftens forstand, og hvor det var grunn til å vurdere forskriften § 12.

Driftskonsesjonen tillot ikke en ny forringelse, og direktivet krever derfor ikke en ny, særskilt og oppdatert vurdering. Det er uklart for staten hvorfor organisasjonene ser behov for å inkludere driftskonsesjonen i søksmålet, og inntil dette er avklart ser staten det som mest naturlig at det heller ikke anses å være rettslig interesse i å prøve driftskonsesjonen dersom rettslig interesse er bortfalt for tillatelsene etter forurensningsloven – og det er disse tillatelsene det vises til i driftskonsesjonens vurdering av vannforskriften. Det antas at organisasjonene ev. kan anlegge ny sak om gyldigheten av resolusjonen fra 2025 dersom herværende sak heves pga. bortfalt rettslig interesse.

3 FEILENE VED LAGMANNSRETTENS BEVISBEDØMMELSE

3.1.1 *Den overordnede fremstillingen i dommen s. 2-7 kan legges til grunn utover to mindre feil:*

På s. 3 vises det til at Nordic Mining ASA søkte 8. august 2008 dav. Statens forurensningstilsyn om utslippstillatelse for gruve og oppredningsverk etter [forurensningsloven § 11](#). Det heter i siste avsnitt at

Det er i søknaden lagt til grunn en foreløpig driftsperiode på 39 år, basert på dagbrudd fra toppen av Engebøfjellet de første 15 årene, og deretter underjordsdrift.

Det er uklart hvor lagmannsretten hentet disse opplysningene fra. Anslaget på 39 år er gjort senere. Det som var opplyst i søknaden i 2008 var at «Det arbeides i dag med en gruveplan med malmgrunnlag for minst 40 års drift.» (U1 s. 177).

På s. 7 heter det at «Staten ba lagmannsretten om å avgjøre hevingsspørsmålet før ankeforhandlingen», men i statens prosesskriv av 30. mai 2025 heter det:

Det er opp til lagmannsretten å avgjøre om hevingsspørsmålet skal avgjøres før ankeforhandlingen eller som ledd i en ankeforhandling, jf. tvisteloven § 9-6 (3) andre punktum, jf. § 29-12 (3).

Staten viste til at hensynet til prosessøkonomi tilsa avgjørelse før ankeforhandlingen, men staten «ba» ikke lagmannsretten om avgjørelse før ankeforhandlingen som var berammet allerede fra 10. juni 2025. Det tilføyes at staten heller ikke ba om noen utsettelse av ankeforhandlingen. Staten har hele veien vist forståelse for miljøorganisasjonenes ønsker om hurtig fremdrift i søksmålet. Saken var bl.a. stanset i lagmannsretten fra 22. mai 2024 til 5. mars 2025, men staten motsatte seg ikke ønsket fra miljøorganisasjonene høsten 2024 om at ankeforhandling ble berammet allerede våren 2025 til tross for stansingen.

3.1.2 *I premissene i dommen fra s. 13 foreligger følgende feil:*

På s. 16-17 skriver lagmannsretten at Regjeringen ved resolusjonen av mai 2015 verken foretok en «realitetsvurdering» eller en «ny realitetsvurdering». Det er noe uklart hva lagmannsretten her sikter til, jf. at de vurderingene som er inntatt i resolusjonen vurderes og gjentas av lagmannsretten selv i dommen punkt 8.4 og 8.5. Staten syn er at både de faktiske og rettslige vurderingene er reelle vurderinger, og dette må legges til grunn både for

vurderingen etter vanndirektivet, for vurderingen av om en begrunnelsesmangel er ratihabert og ved vurderingen av om det er rettslig interesse i de opprinnelige vedtakene når organisasjonene unnlater å trekke resolusjonen inn i saken. Hadde departementet i 2025 ment at vilkåret i vanndirektivet *ikke* var oppfylt, må det legges til grunn at konklusjonen ville blitt at det hefter en ugyldighetsgrunn ved tillatelsene, og at vilkåret «anses ugyldig» i forvaltningsloven § 35 første ledd bokstav c ville være oppfylt.

På s. 17 skriver lagmannsretten «at det i forbindelse med omgjøringsvurderingen ikke er foretatt utredninger eller innhentet vurderinger som konkret gjelder Engebø-prosjektet, utover de konkrete vurderingene som fremgår av selve resolusjonen». Som det fremgår ovenfor i punkt 2.4, ble de vurderingene som departementene anså nødvendige hentet inn fra underliggende fagetater, og dette kom i tillegg til et allerede omfattende kunnskapsgrunnlag. (Lagmannsretten gjentar denne feilen på s. 32).

På s. 26 heter det at prosjektet har «hatt relativt bred politisk oppslutning både lokalt og nasjonalt». Dette er en underdrivelse. Tidligere Naustdal kommune vedtok reguleringsplanen for prosjektet med 17 mot 4 stemmer i kommunestyret i 2011 – dvs. at 81 % stemte for reguleringsplanen for mineralvirksomheten inkl. sjødeponi. Kommune og fylkeskommune har deretter fulgt opp saken når den har vært til behandling i statsforvaltningen, og etterlyste tydelig en snarlig positiv avklaring i 2014. Engebø-saken har blitt behandlet en rekke ganger i Stortinget. Første skriftlige spørsmål var i 2013, og eksempelvis i 2019 ble Representantforslag Dokument 8:83 S (2018–2019) om å stanse planene om sjødeponi i Repparfjorden og Førdefjorden forkastet. Her stemte 88 for innstillingen om at forslaget ikke vedtas, og kun 8 stemte mot – dvs. at kun 8,3 % stemte for stans. Det er på det rene at motstanderne av sjødeponi har hatt en tydelig stemme i offentligheten, men det er likevel dekning for å si at den politiske oppslutningen om prosjektet har vært sterk. Den politiske støtten viser prosjektets store samfunnsmessige betydning.

På s. 27 heter det at staten ikke har sannsynliggjort nedgang i folketallet. Det var en reell nedgang i de første årene på 2000-tallet, og det er denne det siktes til i begrunnelsen i vedtaket fra 2016. Videre viser lagmannsretten til «statistikk innhentet fra Sintef», og lagmannsretten ser ut til å oppfatte at dette var innhentet i anledning søksmålet. Den aktuelle Sintef-rapporten «*Regionaløkonomiske virkninger av mineralbrudd i Engebøfjellet*» ble imidlertid utarbeidet i konsekvensutredningen i 2013.

På s. 33 heter det at «De opprinnelige tillatelsene inneholder ingen slik avveining basert på at hensynet til forsyningssikkerhet er et tvingende hensyn.» Det er riktig at det ikke ble gjort en separat og isolert avveining av hensynet til forsyningssikkerhet opp mot hensynet til vannressursen av myndigheten i årene 2011-2023 hvor øvrig samfunnsnytte «tenkes bort», men Engebø-rutilens internasjonale betydning, samt betydningen for det europeiske markedet, har vært et premiss i beslutningsprosessen. At hensynet til å sikre forsyning ikke ytterligere er trukket frem i de kortfattede skriftlige begrunnelsene i 2015/2016, er ikke et bevis for at hensynet ikke er vurdert og avveid. Begrunnelsene i 2015/2016 må leses i lys av at det var miljøvirkningene og risikoen for partikkelspredning som var sakens hovedtema.

På s. 34 heter det også at det «ikke samtidig [er] foretatt en oppdatert vurdering av de hensynene dette momentet veies mot» i 2025. Det er riktig at de ca. 60 KU-rapportene om

virksomheter på fjorden ikke ble oppdatert av de ulike forfatterne, og dette er etter statens syn heller ikke et krav. Slike oppdateringer er f.eks. ikke vanlig ved klagebehandling – selv om rapportene da kan være flere år gamle. I tilfeller hvor forvaltningen mener det er behov for oppdaterte vurderinger eller ny kunnskap, vil dette naturligvis innhentes. I denne saken har Klima- og miljødepartementet vurdert, i samråd med Miljødirektoratet, at det ikke er indikasjoner på at gjeldende kunnskapsgrunnlag ikke er tilstrekkelig. Tingrettsbehandlingen bekreftet et solid kunnskapsgrunnlag. Miljødirektoratet følger også opp driften gjennom selskapets rapportering, og dette bidrar til å sikre at selskapet overholder de strenge miljøkravene som er satt. I sum var det derfor grunnlag for standpunktet i innstillingen fra mai 2023 om at:

«Det er ingen indikasjoner på at virksomheten har andre miljømessige konsekvenser enn det som ble vurdert da tillatelsen ble gitt»

Det **bes opplyst** om miljøorganisasjonene anfører at alle utredningsrapporter må oppdateres dersom forvaltningen skal ratifisere et vedtak.

På s. 37 påstås det at «Nordic Mining har gjort sine investeringer med kunnskap om at tillatelsene var påklaget, begjært omgjort eller bragt inn for domstolene». Her kan det se ut til at lagmannsretten overser at det for forurensningstillatelsens del – som var forutsetningen for å investere i prosjektutviklingen videre – så gikk det over 7,5 år fra klagevedtaket i kgl.res. i februar 2016 og frem til staten ble saksøkt.

4 FAKTUM STATEN VIL BELYSE

4.1 Innledning

I gyldighetssaker er det statens forståelse at faktiske vurderinger, som fremgår av de vedtakene som skal prøves, er vurderingen domstolene kan bygge på som bevis uten at vurderingene er lest opp i hoved- og ankeforhandlinger. I gyldighetsprøvingen av klagevedtak, kan domstolene også bygge på førsteinstansvedtaket. I denne saken vises det i førsteinstansvedtaket til Miljødirektoratets innstilling til departementet, og staten har lagt til grunn at domstolene også kan basere sine vurderinger på dette. Det **bes opplyst** om organisasjonene er enige i denne forståelsen av hva domstolene kan bygge på av bevis og faktum i gyldighetssaker.

Videre bør hovedtyngden av bevisførsel i gyldighetssaker knytte seg til bevistema og virkninger av vedtak som saksøker-siden bestrider, og det er således organisasjonene som bør opplyse hvilke av forvaltningens vurderinger fra 2015-2025 av Engebø-prosjektets fordeler og ulemper som hevdes å være uriktige eller uforsvarlige. Det har hittil i liten grad lyktes å få organisasjonene til å opplyse om dette.

4.2 Tema som vil bli belyst i ankeforhandlingen

4.2.1 Generelt

- Kort om partene, forvaltnings- og prosesshistorikken,

- Bruk av vannressurser i norsk (kraftkrevende) industri,
- Regulering av industri som påvirker vannforekomster,
- Betydningen av mineraler i dagens sikkerhetspolitiske situasjon.

4.2.2 Fordelsiden av tiltaket

- Oversikt over offentlige tiltak for å fremme mineralprosjekter i Norge,³
- Generelt om Engebø-forekomsten; eklogittmalm som inneholder verdimineralene granat og rutil (rutil som høyverdig titan-råstoff),
- Utviklingen av forekomsten fra 1970-tallet til 2026,
- Vurderinger hos kommune, fylkeskommune og statlige plan-, miljø-, og mineralmyndigheter (heru. NGU),
- Den samfunnsmessige og sosiale betydningen i Engebø-fjellregionen (behovet for tilflytting og arbeidsplasser i basisnæringene),
- Anvendelse av titan og vurderinger av titan som kritisk/strategisk råstoff i EU og NATO,
- Produksjon av titan, titan-verdikjeden og utvikling av verdikjeder (herunder forskjellene mellom rutil og titanmineralet ilmenitt fra Sokndal kommune),
- Opplysningene om gjeldende avtaksavtaler fra Engebø-produksjonen og tilknytningen til EØS-markedet.

4.2.3 Ulempesiden av sjødeponiet

Staten vil ikke introdusere noen nye tema for Høyesterett, og temaene her er de samme som det ble vist til i statens prosedyre for lagmannsretten punkt 3.2. Grunnet mer til i Høyesterett vil staten imidlertid behandle temaene i noe større dybde. Hovedformålet med gjennomgangen vil være å etablere at prosjektet innebærer *kontrollert* deponering innenfor et *avgrenset* areal på fjordbunnen.

- Generelt om sjødeponi som forsvarlig og faglig anerkjent deponeringsform,
- Generelt om Førdefjorden, deponiområdet og rammene for tillatelsen,

³ Her nevnes i kronologisk rekkefølge: NUT 1967:2 Innstilling fra bergverkskomiteen av 1961, Bergverksloven av 1972, NOU 1972:1 Bruken av Norges naturressurser, NOU 1980:18 Sand og grus, NOU 1980:56 Åpninger mv. etter masseuttak, NOU 1982:24 Industrimineraler, NOU 1984:8 Utnyttelse og forvaltning av mineralressurser, NOU 1996:11 Forslag til minerallov, Mineralloven av 2009, Mineralstrategi 2013, NOU 2022: 8 Ny minerallov, Mineralstrategi 2023 og Mineralloven av 2025.

- Konkret om valget av deponiform for Engebø-forekomsten,
- Engebø-saken som én av de grundigste utredede sakene (kontroll på miljørisiko),
- Betydningen for bunnfaunaen,
- Oversikt over mer enn 20 sider med vilkår om utslipp, miljøovervåking, rapportering og alternativ til deponering,
- Utredningene om risiko for partikkelspredning utenfor deponiområdet⁴ (heru. strømforhold, vannutskifting, og sk. flokkulering – dvs. at partikler som deponeres samler seg, synker og sedimenterer),
- Opplysningene som underbygger at sannsynligheten for alvorlig eller irreversibel skade på marine arter i Førdefjorden er *vurdert som liten*,
- Opplysningene som innebærer at risikoen for skadelig utlekking av metaller fra de deponerte massene er *vurdert å være liten*,
- Forutsetninger om rekoloniseringen etter avsluttet deponering – sannsynligvis innen 10 år,
- Fra tingrettens vurderinger og konklusjoner i dommen punkt 3 «Uforsvarlige prognoser som ugyldighetsgrunn» (dommen s. 47-67) som ikke har vært gjenstand for anke,
- Merknader til nye miljøargumenter i anketilsvaret s. 29 om oppdrett, villaks og global oppvarming

Det **bes avklart** hvilke dokumenter og vitneforklaringer fra tingretten organisasjonene vil vise til, og som ikke er tatt med i det faktiske utdraget for lagmannsretten, og det **bes opplyst om og ev. hva i tingrettens dom** organisasjonene er uenig i når det gjelder faktum og prognosene for miljøvirkninger av sjødeponiet.

5 BEVIS

Staten krever ikke bevisopptak av noen av de påberopte vitnene. Det vil bli fremlagt utskrifter av vitneforklaringene.

Det bes om samtykke, jf. tvisteloven § 30-7, til fremleggelse av noe ytterligere dokumentasjon som ikke vil vanskeliggjøre gjennomføringen av saken:

⁴ Dette var et omfattende tema i tingretten, [se dommen punkt 3.2](#). Særlig på dette punktet er det sentralt å få avklart dersom det er noe i tingrettens vurdering organisasjonene vil anføre at er faktiske feil.

Historikk om NGU Dette er dels bakgrunn for forklaringen fra avdelingsdirektør Henrik Schiellerup i NGU, og i tillegg gir teksten oversikt over hvilken samfunnsmessig betydning Norges geologiske ressurser har hatt fra 1858 og frem til i dag.

Bilag 1: Utskrift fra www.ngu.no 14.01.2026 om [NGUs historie | NGU](#)

Artikkelen i bilag 2 bekrefter opplysningen fra NGU om at titan var definert som strategisk mineral under den kalde krigen, og gir generell informasjon om karakteristika, produksjon mv.

Bilag 2: Utskrift fra en.wikipedia.org 14.01.2026 om [«Titanium»](#)

For å illustrere betydningen av titan ved opprustning, fremlegges en artikkel publisert i serien «Studies in Intelligence» om hvordan amerikansk etterretning oppdaget og analyserte Sovjetunionens bruk av titan i byggingen av avanserte ubåter.

Bilag 3: [Unravelling a Cold War Mystery](#), Studies in Intelligence Vol. 52 No. 3 (2007)

Det Internasjonale Energibyråets (IEA) Global Critical Minerals Outlook for 2025 bekrefter at Kina har en betydelig kontroll over strategiske mineraler, heru. titan.

Bilag 4: Utdrag fra IEAs [Global Critical Minerals Outlook](#) for 2025 (s. 1-10, 150-160, 243-257)

Artikkelen i bilag 5 viser hvilke konsekvenser Kinas kontroll gis for vestlig industri, og dette viser behovet for å sikre verdikjeder som er uavhengig av Kinas kontroll.

Bilag 5: Reuters: Global alarm as China's critical mineral export curbs take hold, 4. juni 2025

Planen i bilag 6 (og tilhørende spørsmål og svar i bilag 7) viser tiltak fra EUs side for å øke tilgang til og kontroll over mineraler. På s. 9 i planen er et angitt tiltak:

By Q1 2026, the Commission will issue a guidance on the Water Framework Directive and, by Q2 2026, the Commission will review and revise it.

Bilag 6: EU-kommisjonens [RESourceEU Action Plan](#) 3. desember 2025

Bilag 7: Questions and answers on the RESourceEU Action Plan

Bilag 8-10 underbygger Schiellerups forklaring om store forskjeller mellom rutil og ilmenitt, både som titanråstoff og som grunnlag for å utvikle verdikjede for metallproduksjon.

Bilag 8: CMI, «Rutile vs. Ilmenite» 27. februar 2025

Bilag 9: Utdrag fra U.S. Geology Survey, februar 2000

Bilag 10: Utdrag fra Deutsche Rohstoffagentur (DERA) in der Bundesanstalt für Geowissenschaften und Rohstoffe (BGR): «The HiTi feedstock market – rutile, leucoxene and others», Mars 2020 (s.1-35)

Strategien i bilag 11 bekrefter utfordringene i kommunen og behovet for tilflytting.

Bilag 11: Planstrategien til Naustdal kommune for 2016-2020

Artikkelen i bilag 12 viser at forutsetningene om ringvirkninger fra prosjektet allerede vises tydelig.

Bilag 12: Avis fra 30. desember 2022: «Snart vil det myldre av toppolitikarar og næringslivstoppar i Førde»

Organisasjonene har reist spørsmål ved om hensynet til forsyningssikkerhet for råstoff tilsier at det settes særlige vilkår i tillatelser for å ivareta dette hensynet. Et tydelig eksempel på at det ikke stilles særlige vilkår for industriprosjekter som er betydningsfulle for forsyningssikkerheten er et vedtak fra 2024 overfor Chemring Nobel AS hvor Naturvernforbundet var blant klagerne. Her ble det gjort unntak fra vannforskriften etter EØS-avtalen art. 123 fordi Norge anså tiltaket «vesentlig for sin sikkerhet», og det ble vist til at:

«Av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser har Forsvarsdepartementet derfor vurdert det som vesentlig at produksjonskapasiteten i ammunisjonsindustrien økes raskest mulig. Chemring Nobel er en sentral aktør i denne industrien, nasjonalt og internasjonalt, som underleverandør av energetiske materialer til blant annet NAMMOs ammunisjonsproduksjon. En raskest mulig økning i kapasitet er av stor betydning, både for vår nasjonale og andre NATO-lands forsvarsevne.».

Heller ikke i en slik situasjon hvor vesentlige nasjonale sikkerhetsinteresser er bærende, ble det stilt vilkår om bruk, salg eller avtak av produksjonen.

Bilag 13: Vedtak av 23. februar 2024 om Chemring Nobel AS

Bilag 14: Kgl.res. 29. november 2024 om Chemring Nobel AS

Deler av bilag 4, og bilagene 5, 8-10, 11 samt 13 var fremlagt i forføyningssaken organisasjonene anla, og er således kjent for dem. Bilag 6 og 7 kan ev. også tas inn i juridisk utdrag. Bilag 12 er tilkommet etter at anken ble fremmet.

• • •

Oslo, 15.01.2026

REGJERINGSADVOKATEN

Karen Melling
advokat